

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Факультет туризму

Кафедра економіки та менеджменту

Завидівська О. І.

ЛЕКЦІЯ № 5

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В СИСТЕМІ МЕН

з навчальної дисципліни:

«Міжнародні економічні відносини»

підготовки *БАКАЛАВРІВ*

галузь знань **07 «Управління та адміністрування»**
(спеціальність 073 – «Менеджмент»)

Лекція обговорена і затверджена на засіданні кафедри економіки та менеджменту
(протокол № 5 від “10” грудня 2020 року)

План

1. Сутність та значення міжнародної торгівлі в системі МЕВ
  2. Система показників, що характеризує участь країн у міжнародній торгівлі
  3. Механізм та форми міжнародної торгівлі
  4. Основні методи міжнародної торгівлі
-

1. Сутність та значення міжнародної торгівлі в системі МЕВ

Традиційною і найбільш розвинутою формою МЕВ є **міжнародна торгівля**, як форма зв'язку між товаровиробниками різних країн, що виникає на основі МПП і відображає їхню взаємну економічну залежність. На долю міжнародної торгівлі припадає близько 80% всього обсягу МЕВ.

Роль міжнародної торгівлі полягає в наступному:

- сприяє розширенню національної ресурсної бази;
- розширює ємність внутрішнього ринку і встановлює зв'язки національного ринку зі світовим;
- розширює масштаби виробництва, обмежені кривою виробничих можливостей;
- забезпечує одержання додаткового доходу за рахунок різниці національних і інтернаціональних витрат виробництва;
- розвиває спеціалізацію країни, збільшує обсяг виробництва.

Міжнародна торгівля – сфера МЕВ, що відбиває закономірності руху товарів і послуг за межами національних кордонів окремих держав і представляє собою сукупний оплачуваний товарообіг між усіма країнами світу.

Міжнародне співтовариство виробило цілий ряд *принципів*, на яких базується *міжнародна торгівля*:

1. Торговельні відносини базуються на основі поваги принципів суверенної рівності, самовизначення народів і невтручання у внутрішні справи інших держав.
2. Недопущення дискримінації, що може здійснюватися в зв'язку з належністю держав до різних соціально-економічних систем.
3. Кожна країна має суверенне право на вільну торгівлю з іншими країнами.
4. Економічний розвиток і соціальний прогрес можуть стати загальною справою всього міжнародного співробітництва, сприяти зміцненню мирних відносин між країнами.

5. Міжнародна торгівля повинна сприяти розвитку регіональних економічних угруповань, інтеграції й іншим формам економічного співробітництва між країнами, що розвиваються.
6. Міжнародна торгівля повинна регулюватися правилами, що сприяють економічному і соціальному прогресу.
7. Міжнародна торгівля повинна бути взаємовигідною і вестися в режимі найбільшого сприяння, у її межах не повинні застосовуватися дії, що шкодять торговельним інтересам інших країн.
8. Розширення і всебічний розвиток міжнародної торгівлі залежить від можливості доступу на ринки і вигідності цін на сировинні товари, що експортуються.
9. Розвинуті країни, що діють у регіональних економічних угрупованнях, повинні робити усе від них залежне, щоб не нашкодити і не впливати негативно на розширення імпорту з третіх країн, особливо країн, що розвиваються.
10. Національна і міжнародна економічна політика повинна бути спрямована на досягнення міжнародного поділу праці відповідно з потребами й інтересами країн, що розвиваються, і світу в цілому.
11. Міжнародні установи і країни, що розвиваються, повинні забезпечити посилення припливу міжнародної фінансової, технічної й економічної допомоги для зміцнення і підтримки шляхом поповнення експортного виторгу країн, що розвиваються, їхніх зусиль для прискорення економічного росту.
12. Значна частина коштів, що вивільняється внаслідок роззброювання, повинна направлятися на економічний розвиток країн, що розвиваються.
13. Державам, що не мають виходу до моря необхідно надавати максимум можливостей, що дозволили б їм перебороти вплив внутріконтинентального положення на їхню торгівлю.
14. Повна деколонізація відповідно декларації ООН про надання незалежності колоніальним країнам і народам є необхідною умовою економічного розвитку і здійснення суверенних прав країн на природні багатства.

Міжнародну торгівлю, як і внутрішню, *характеризують три найважливіших характеристики:*

- 1) загальний обсяг (товарообіг);
- 2) товарна структура;

3) географічна структура.

Під терміном «**зовнішня торгівля**» розуміється торгівля будь-якої країни з іншими країнами, що складається з оплачуваного ввозу і вивозу (імпорту й експорту). Різноманітна зовнішньоторговельна діяльність підрозділяється по товарній спеціалізації на торгівлю готовою продукцією, торгівлю машинами й устаткуванням, торгівлю сировиною і торгівлю послугами.

2. Система показників, що характеризує участь країн у міжнародній торгівлі

Для оцінки ступеня активності в міжнародній торгівлі звичайно використовують наступні показники:

1. Експортна квота країни в її ВВП
2. Імпортна квота країни в її ВВП
3. Зовнішньоторговельний оборот на душу населення
4. Темпи росту зовнішньоторговельного обороту
5. Темпи приросту зовнішньоторговельного обороту
6. Імпорт на душу населення
7. Темпи росту імпорту
8. Темпи приросту імпорту
9. Експорт на душу населення
10. Темпи росту експорту
11. Темпи приросту експорту

Найважливішим показником відкритості економіки є **експортна квота** – кількісний показник, що характеризує значимість експорту для економіки в цілому й окремих галузях по тим або інших видах продукції: $E_{к.в.} = (E_{з.р.} / ВВП) * 100\%$, де $E_{к.в.}$ – експортна квота; $E_{з.р.}$ – обсяг експорту в звітному році; $ВВП$ – валовий внутрішній продукт. Збільшення експортної квоти свідчить як про зростаючу участь країни в МПП, так і про ріст конкурентоздатності продукції.

Найважливішим кількісним показником, що характеризує значимість імпорту для народного господарства й окремих галузей по різних видах продукції, є **імпортна квота**. У рамках національних господарств імпортна квота розраховується як відношення вартості імпорту до вартості ВВП: $I_{к.в.} = (I_{з.р.} / ВВП) * 100\%$, де $I_{к.в.}$ –

імпортна квота; I з.р. – обсяг імпорту в звітному році; $ВВП$ – валовий внутрішній продукт.

Ступінь відкритості економіки звичайно характеризується процентним відношенням вартості зовнішньоторговельного обороту до вартості її $ВВП$, тобто **квотою зовнішньоторговельного обороту**: $ЗТО\ к.в. = ЗТО\ з.р. / ВВП) * 100\%$, де $ЗТО\ к.в.$ – квота зовнішньоторговельного обороту; $ЗТО\ з.р.$ – обсяг зовнішньоторговельного обороту в звітному році; $ВВП$ – валовий внутрішній продукт.

Останній показник інколи називають *індексом відкритості національної економіки*. Нормою вважається, коли нижня його межа дорівнює 10%.

Міра залежності країни від міжнародної торгівлі визначається за наступною формулою: $Дзал. = \frac{1}{2}(E+I) / ВВП \times 100\%$, де E – обсяг експорту країни в звітному році; I – обсяг імпорту країни в звітному році; $ВВП$ – валовий внутрішній продукт. За цим показником усі країни можна розподілити на три групи: високо залежні (45-93%), середньо залежні (14-44%) та низько залежні (2,7-13%).

Специфічними показниками розвитку торгівлі є наступні:

- 1) зовнішньоторговельний оборот – сума вартостей експорту та імпорту країни за певний період часу: $ЗТО = E + I$
- 2) фізичний обсяг торгівлі – оцінка експорту чи імпорту в незмінних цінах одного періоду (як правило, року);
- 3) генеральна (загальна) торгівля – прийняте в статистиці зовнішньої торгівлі визначення зовнішньоторговельного обігу з включенням транзитних товарів;
- 4) спеціальна торгівля – чистий зовнішньоторговельний обіг, тобто продукція, ввезена в країну чи вивезена з неї: $СТ = ЗТО - реекспорт - реімпорт$

Показники структури торгівлі:

- 1) товарна структура – це показники розподілу експорту та імпорту за основними товарними позиціями;
- 2) географічна структура – розподіл товарного потоку за країнами, групами країн та регіонами світу;
- 3) інституційна торгівля – розподіл торгівлі за суб'єктами і методами товарного обміну;
- 4) видова структура – розподіл торгівлі за видами товарного обміну.

Показники динаміки торгівлі:

1) *темпи росту:*

- темпи росту експорту;
- темпи росту імпорту;
- темпи росту зовнішньоторговельного обороту;

2) *темпи приросту:*

- темпи приросту експорту;
- темпи приросту імпорту;
- темпи приросту зовнішньоторговельного обороту;

Показники результатів:

- 1) сальдо торгового балансу – це різниця між вартісним обсягом експорту та імпорту товарів окремої країни;
- 2) сальдо балансу послуг – це різниця між вартістю послуг, які надає країна, і вартістю послуг, які вона імпортує;
- 3) сальдо некомерційних операцій – це різниця між прибутками від інвестицій, грошових переказів, внесків, переміщення грошових засобів по спадщині, тощо;
- 4) сальдо балансу поточних операцій – це сума сальдо торгового балансу, балансу послуг, некомерційних операцій;
- 5) індекс «умови торгівлі» – відношення індексу середніх цін експорту певного товару, країни в цілому, групи країн до індексу середніх цін імпорту за певний період часу.
- 6) експорт на душу населення: $E_{д.н.} = E_{з.р.} / \text{населення}$, де $E_{д.н.}$ – обсяг експорту на душу населення в звітному році; $E_{з.р.}$ – обсяг експорту в звітному році.
- 7) імпорт на душу населення: $I_{д.н.} = I_{з.р.} / \text{населення}$, де $I_{д.н.}$ – обсяг імпорту на душу населення в звітному році; $I_{з.р.}$ – обсяг імпорту в звітному році.

3. Механізм та форми міжнародної торгівлі

Механізм міжнародної торгівлі поєднує сукупність загальноприйнятих економічних, правових, організаційних форм, засобів і методів, що забезпечують надійність, своєчасність, стандартність і ефективність зовнішньоекономічних угод. Для сучасної міжнародної торгівлі характерна різноманітність її форм, які можна систематизувати за декількома ознаками:

1. За специфікою взаємодії суб'єктів:

- *традиційна (зовнішня) торгівля* – експортні, імпорتنі операції товарів і послуг, (реекспорт, реімпорт);
- *торгівля кооперованою та спеціалізованою продукцією*, яка здійснюється на основі довготермінових угод;
- *зустрічна торгівля* – торгівля, що ґрунтується на зустрічних зобов'язаннях експортерів по закупівлі у імпортерів частини чи повністю експортованих товарів.

Види «зустрічної торгівлі», що найбільш часто зустрічаються:

- *Товарообмінні (бартерні) угоди*
- *Компенсаційні угоди*
- *Операції з давальницькою сировиною*

2. За специфікою об'єкту:

- *торгівля товарами* (сировинними; паливними; продовольчими; напівфабрикатами; готовими виробами виробничого та невиробничого призначення);
- *торгівля послугами* (виробничими; транспортними; експедиторськими; консультаційними; консигнаційними; посередницькими; туристичними; маркетинговими; обліковими; орендними; ліцензійними; іншими послугами);
- *торгівля результатами творчої діяльності* (купівля-продаж патентів, ліцензій, ноу-хау).

3. За специфікою регулювання:

- *звичайна торгівля* – здійснення регулювання відповідно до національного законодавства;
- *дискримінаційна торгівля* – введення обмежень державою на експортно-імпорتنі операції;
- *преференційна торгівля* – привілеї в торгівлі, які надаються країні чи групі країн. Це може бути преференційний тариф чи пільгові збори, а також інші правила чи формальності (наприклад, імпорتنі чи експортні ліцензії).

4. Основні методи міжнародної торгівлі

Метод торгівлі – це засіб здійснення торговельного обміну (торговельної операції чи угоди). В міжнародній торговельній практиці використовується два основні методи торгівлі:

1) *торгівля напряму* (здійснення операції безпосередньо між виробником і споживачем): А – В (А і В) – суб'єкти МEB;

2) *торгівля через посередників*: А – П – В (А і В – суб'єкти МEB, П – посередник).

У межах торгівлі через посередників визначають такі види посередницьких операцій і відповідні їм види угод:

- *операції з перепродажу*
- *комісійні операції*);
- *агентські операції*
- *брокерські операції*.

Серед посередників виділяють так званих інституціональних посередників, до яких відносять товарні біржі, міжнародні аукціони та міжнародні торги (тендери).

Розповсюдженим способом торгівлі сировинними товарами мінерального та сільськогосподарського походження є **товарні біржі**, які представляють собою постійно діючі оптові ринки продажу однорідних (взаємозамінних) товарів.

Біржовий ринок включає *два основних сектори*: ринок реального товару і ринок абстрактного контракту, тобто сучасну ф'ючерсну біржу.

Міжнародні товарні аукціони – це спеціально організовані, періодично діючі в спеціально визначеному місці ринки, де шляхом публічних торгів проводиться продаж раніше оглянутих товарів, які переходять у власність покупця. Міжнародні аукціони спеціалізуються на збуті реальних товарів з суворо індивідуальними властивостями.

Види аукціонних торгів:

- З пониженням цін
- З підвищенням цін

Способи аукціонних торгів:

- Негласний
- Гласний
- Автоматизований

Міжнародні торги – метод розміщення замовлень купівлі-продажу або підяду, при якому покупець (замовник) оголошує конкурс для продавців (підрядників) на товар (роботи) з раніше визначеними у спеціальному документі – тендері – техніко-економічними характеристиками і після порівняння отриманих пропозицій укладає

договір з тим продавцем (підрядником), що запропонував більш вигідні умови для покупця (замовника).

Найбільш поширені види торгів:

1. Виходячи з мотивів, цілей та статусу замовників:
  - відкриті (публічні) торги (для всіх бажаючих фірм)
  - відкриті торги з попередньою кваліфікацією
  - закриті торги («торги за запрошенням»);
  - одиничні торги.
2. Залежно від оприлюднення результатів:
  - гласні;
  - негласні.